

УДК 663.48

Свідерська О.І., аспірантка (НУХТ, Київ)

Яровий В.Л., канд. техн. наук, доц. (НУХТ, Київ)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ТЕПЛОФІЗИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПИВНОЇ ДРОБИНИ

За результатами аналізу експериментальних даних запропоновані залежності ефективних теплофізичних характеристик пивної дробини від температури.

Постановка проблеми і її зв'язок з найважливішими науковими та практичними завданнями. Для технологічних і конструкторських розрахунків процесу сушіння й зберігання харчових продуктів необхідні знання їх фізичних і теплофізичних властивостей. При дослідженні теплофізичних характеристик (далі ТФХ) необхідно враховувати будову матеріалу, молекулярні й хімічні взаємодії вологи з матеріалом і характер її переміщення в матеріалі при тепловому обробленні.

Попередні дослідження пивної дробини як об'єкта сушіння є недостатніми. Визначено її хімічний склад, фізичні властивості, залежність коефіцієнтів перенесення вологи всередині матеріалу від його вологості [1, 2, 3]. Дані щодо зміни ефективних ТФХ від температури й вологості відсутні. Порівнювати ці властивості пивної дробини з такими добре вивченими матеріалами як ячмінь, солод не доцільно, зважаючи на змінення хімічного й структурного складу, що обумовлене технологічною обробкою, яку проходять ці матеріали – затиранням. Метою цієї технологічної операції є екстрагування розчинних речовин солоду та несолоджених матеріалів і переведення під дією ферментів нерозчинних речовин у розчинні. Воно полягає в змішуванні зернопродуктів з водою й подальшим нагріванням і витриманням отриманої суміші відповідно до заданого температурного режиму (в діапазоні температур 45...78 °С).

Метою даної статті є визначення залежності коефіцієнтів теплопровідності, об'ємної теплоємності й коефіцієнта температуропроводності пивної дробини від температури. При їх визначенні інтенсивність процесів має бути такого ж порядку, що й у виробничих умовах, і потрібні саме ефективні значення ТФХ. Таким вимогам задовольняє метод комплексного теплотричного визначення теплофізичних характеристик вологих продуктів [5].

Виклад основного матеріалу досліджень. Визначення основних ТФХ лабільних продуктів базується на розв'язанні диференціального рівняння теплопровідності для температури t та щільності теплового потоку q на поверхнях плоского зразка в умовах регулярного режиму другого роду. Для вологих пористих матеріалів, до яких відноситься пивна дробина, теплота може переноситись теплопровідністю, а також внаслідок масоперенесення (по А.В. Ликову):

$$q = -\lambda \operatorname{grad} t + \sum j_k \cdot h_k, \quad (1)$$

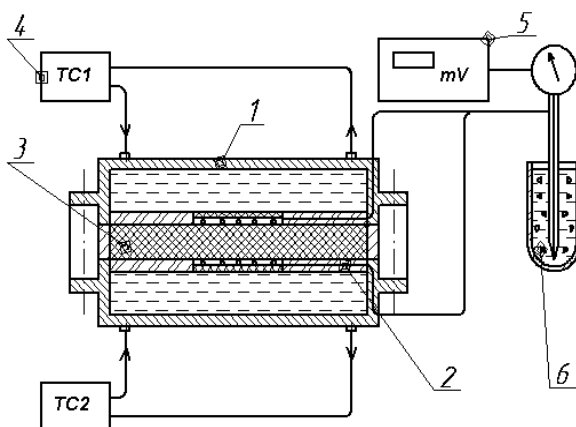
де j_k – густина потоку маси, $\text{кг}/(\text{м}^2 \cdot \text{с})$; h_k – ентальпія води чи пари, $\text{Дж}/\text{кг}$.

В процесі дослідження зразок об'єкту розміщували тонким плоским шаром, при цьому його приймали як необмежену пластину і розглядали одномірну просторову задачу, що описується диференційним рівнянням.

$$\frac{\partial t}{\partial \tau} = \frac{\lambda}{\tilde{n}_p} \cdot \frac{\partial^2 t}{\partial x^2}, \quad (2)$$

де $\tilde{n}_p$ – ізобарна теплосмність, $\text{Дж}/\text{кг} \cdot \text{К}$; τ – час, с.

Схема дослідної установки зображено на рисунку 1.

1 – теплообмінна камера; 2 – вимірювальні платівки; 3 – зразок;
4 – ультратермостати; 5 – потенціометр; 6 – посудина Дюара.

Рисунок 1 - Схема лабораторної установки для комплексного визначення ТФХ

Для вимірювання значень теплових потоків і температур у контакт із обома поверхнями зразка 3 приводять вимірювальні платівки 2, у центральні частини яких вмонтовані тепломіри і термомпари. Опори захисного прошарку й частково самого тепломіра складають так званий баластний опір R_b , який враховується при обчисленні величини теплопровідності зразка (рівняння (3), (4)). Це ж стосується і величини P_b , пропорційній баластній теплоємності. Розрахункові рівняння для значень теплопровідності й теплоємності мають вигляд:

$$\lambda = h \left(\frac{2(t_1 - t_2)}{q_1 - q_2} - R_a \right)^{-1} \quad (3); \quad \tilde{n}_p = h^{-1} \left(\frac{q_1 - q_2}{u} - P_a \right) \quad (4)$$

Де: h – товщина зразка, м; $(t_1 - t_2)$ – різниця температур на поверхнях зразка, К; $(q_1 - q_2)$ – різниця теплових потоків, Вт/м²; u – швидкість зміни температури, К/с.

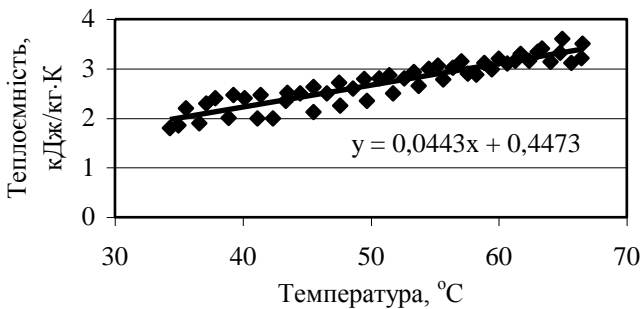
Досліди проводились на сухій пивній дробині ЗАТ "Пивзавод на Подолі", з наступними характеристиками: насипна вага 280...310 кг/м³; вологість біля 9 % (мас.); середньозважений розмір часточок дробини – $(2,21 \pm 0,022)$ мм з коефіцієнтом нерівномірності 0,16. Значення ТФХ сирової пивної дробини наближуються до характеристик води, що пов'язано з її високою вологістю (76...80 % (мас.)). Межі зміни температури від 30 до 70 °С обумовлені термолабільністю матеріалу, через наявність в складі білків.

Як видно з рисунку 2, а, при підвищенні температури теплоємність дробини зростає за лінійним законом, рівняння апроксимуючої функції наведено на графіку, де y – теплоємність, x – температура зразка. Тобто, питома теплоємність пивної дробини вологістю 9 % (мас.) в інтервалі температур 30...70 °С дорівнює:

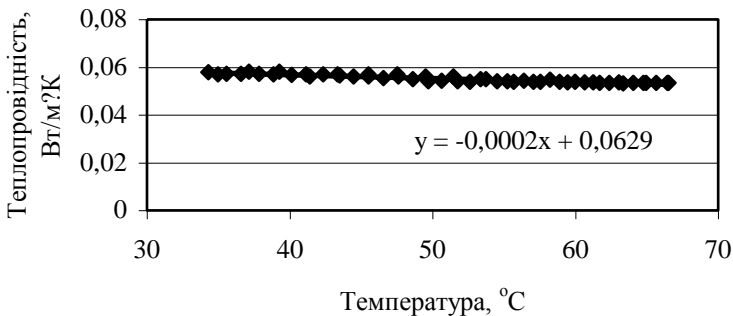
$$\tilde{n} = 821,93 + 41,02t \quad (5)$$

Залежність коефіцієнта теплопровідності (рисунок 2, б) від температури має лінійний характер, що не суперечить літературним даним по органічним й неорганічним зернистим матеріалам [6]. Його зниження впродовж дослідів пояснюється перерозподілом вологи всередині зразка, тобто на початку дослідів теплота переноситься не тільки за рахунок теплопровідності, а і за рахунок масоперенесення. Те саме відноситься і до коефіцієнта температуропровідності, який впродовж дослідів знизився на 30 %. Емпіричні формули для розрахунку коефіцієнтів теплопровідності й температуропровідності пивної дробини з вологістю 9 % (мас.) в діапазоні температур 30...70 °С мають вигляд:

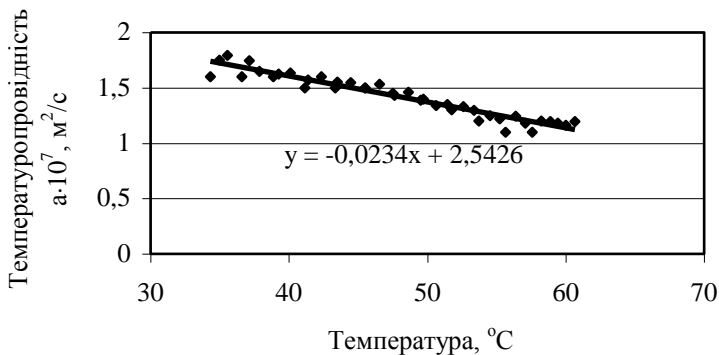
$$\lambda = 0,0629 - 0,0002 \cdot t, \quad (6) \quad \dot{\lambda} = 2,543 - 0,0234 \cdot t \quad (7)$$

а

б

в

Рисунок 2 - Графіки залежності теплоємності (а) та коефіцієнтів теплопровідності (б) й температуропровідності (в) пивної дробини вологістю 9 % (мас.) від температури.

Розбіжність між величинами розрахованими за формулами (5), (6), (7) і величинами, що отримані експериментальним шляхом не перевищувала $\pm 6,9\%$, та $\pm 12,7\%$.

Висновки. На підставі проведених дослідів знайдено залежність теплоємності та коефіцієнтів теплопровідності й температуропровідності для дробини пивної з вологістю 9 % (мас.) від температури в діапазоні 30...70 °С. Отримані залежності показують, що за своїми ТФХ пивна дробина споріднена з сипкими матеріалами рослинного походження, що пройшли гідротермічну обробку як, наприклад, крупи [2].

Отримані значення і залежності ТФХ пивної дробини можуть бути використані на практиці при розрахунках теплообміну в процесі сушіння пивної дробини.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення оптимальних параметрів процесу сушіння пивної дробини зі збереженням її харчової цінності.

Список літератури

1. Вторичные материальные ресурсы пищевой промышленности. Справочник. – М.: Экономика, 1984. – 563с.
2. Гинзбург А.С., Громов М.А., Красовская Г.И. Теплофизические характеристики пищевых продуктов. Справочник. – М.: Пищ. пром., 1980. – 289с.
3. Домарецький В.А. Технологія солоду та пива. – К.: Урожай, 1999. – 542с.
4. Кретов И.Т. Определение коэффициентов переноса влаги в пивной дробине// Пищ. технология. – 1962. - № 2. – с. 139- 143.
5. Федоров В.Г. Основы тепломассометрии. – К.: Вища шк., 1987. – 184с.
6. Чудновський А.Ф. Теплофизические характеристики дисперсных материалов. – М.: Физматгиз, 1962. – 455 с.